

KADOC NIEUWSBRIEF

2014/1

INHOUD

- 4 Het atelier Pluys. De beglazing van de Mechelse Sint-Romboutskathedraal
- 8 De christendemocratische identiteit. Internationale workshop
- 13 The Pious Sex. Nieuwe KADOC-publicatie
- 14 Interessant, die achterkant!
- 16 ODIS-databank. Vertrouwd instrument in een nieuw en ruimer jasje
- 21 Dr. Henk en dr. Pieter!
- 22 50 jaar Damiaanactie, 50 affiches. Tentoonstelling
- 24 Meer dan oorlog

COLOFON

Werkten mee aan dit nummer

Lieve Claes | Joris Colla | Jan De Maeyer | Peter Heyrman | Godfried Kwanten | Krista Maes | Luc Vints

Vormgeving

Alexis Vermeyleen

Druk

Peeters, Herent

Verschijnt tweemaandelijks

wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Kantoor van afgifte

3000 Leuven 1

Verantwoordelijke uitgever

Emmanuel Gerard | Kortrijksestraat 351 | 3010 Leuven (Kessel-Lo)

KADOC

Documentatie- en onderzoekscentrum voor religie, cultuur en samenleving

Vlamingenstraat 39 | 3000 Leuven

+32 (0) 16 32 35 00 | postmaster@kadoc.kuleuven.be | kadoc.kuleuven.be

Giften voor KADOC

kunnen worden overgemaakt op rekeningnummer BE45 7340 1941 7789 van de KU Leuven met vermelding '400/0000/53084 gift KADOC'. Vanaf 40 euro wordt een fiscaal attest bezorgd.

Deze Nieuwsbrief wordt u in het kader van onze taak tot publiekscommunicatie gratis toegezonden. Niet dat KADOC geen financiële noden heeft. Zo is uw steun voor de realisatie van het erfgoeddepot in Heverlee ook erg welkom. Daarvoor ontvangt het centrum immers geen overheidssubsidie. Inlichtingen over de modaliteiten van het bouwfonds vindt u in een speciale brochure die u op eenvoudige aanvraag wordt toegezonden. U kunt natuurlijk ook rechtstreeks het bouwfonds steunen via een overschrijving op rekeningnummer BE45 7340 1941 7789 van de KU Leuven met vermelding van de gestructureerde mededeling +++400/0000/49448+++. Daarvoor wordt vanaf 40 euro een fiscaal attest bezorgd.

Cover: achterkant van de CVP-verkiezingsaffiche "Wie zal het land wederopbouwen?" uit 1946.

Zie verder in deze nieuwsbrief op bladzijde 14-15. [KCC493]

Met steun van de Vlaamse overheid

Presentatietekening
van Leopold Pluys
voor het glasraam in
de kapel van aarts-
bisschop Sterckx in

de Mechelse Sint-
Romboutskathe-
draal.
[Archief Atelier
Pluys, 56]

HET ATELIER PLUYS

De beglazing van de Mechelse Sint-Romboutskathedraal

Krista Maes

Glasramen zijn kwetsbaar erfgoed. Oorlogen en revoluties, natuurrampen en een veranderende smaak zorgden in vele kerken voor het verdwijnen van oude glasramen (veertiende tot zestiende eeuw). Ook in de Sint-Romboutskathedraal in Mechelen was dat het geval. In de negentiende eeuw werd het initiatief genomen om de glasramen grondig te vernieuwen en te vervangen. Dat herbeglazingsproject werd grotendeels uitgevoerd door het Mechelse glazeniersatelier Pluys. KADOC bewaart en ontsloot de kartons (ontwerptekeningen op ware grootte voor glasramen) van die campagne.

Op 6 september 1810 werd Jean-François Pluys in Mechelen geboren als zoon van een eenvoudige glazenmaker. Vanaf zijn twaalfde werkte hij in het atelier van zijn vader. Hij begon al vrij vlug te experimenteren met het vervaardigen van kunstglasramen. Hij ontdekte een speciale glasbehandeling met emailverven, die hij in 1839 brevetteerde. Daarmee verwierf hij een zilveren eremedaille op de Nationale Tentoonstelling van de Nijverheid in Brussel in 1841 en een onderscheiding van de stad Mechelen. Hij volgde ook een opleiding bouwkunde.

Vanaf 1841 had Jean-François Pluys zijn eigen atelier in Mechelen en de hogervermelde onderscheidingen leverden hem zijn eerste opdrachten op, zoals de restauratie van oude glasramen in de Begijnhofkerk in Hoogstraten, de Sint-Sulpitiuskerk in Diest en de Sint-Gummaruskerk in Lier. Daarnaast leverde hij ook nieuwe glasramen. Cruciaal in dat verband was zijn samenwerking met Edouard Dujardin (1817-1889), kunstschilder en leraar aan de Academie van Antwerpen, die van 1844 tot aan zijn dood de meeste kartons voor het atelier ontwierp. Samen realiseerden zij grote projecten voor nieuwe glasramen, zoals die voor de Sint-Jacobskerk in Antwerpen, de Heilig-Bloedkapel in Brugge en de kerk van Onze-Lieve-Vrouw van de Finistère in Brussel. In 1852 kreeg Jean-François de prestigieuze opdracht voor de uitvoering van 24 ramen in de Sint-Romboutskathedraal in Mechelen. Zijn atelier ontpopte zich, naast het Brusselse atelier Capronnier, tot een van de pioniers van de negentiende-eeuwse glasschilderkunst in België. Ook van het atelier Capronnier bewaart KADOC overigens het archief.

Vanaf 1860 werkte zoon Leopold, 16 jaar op dat moment, mee in het atelier. Na de werkuren volgde hij met succes een avondcursus tekenen aan de Academie voor Schone Kunsten in Mechelen. Door ziekte van zijn vader was Leopold vanaf 1867 genoodzaakt de leiding van het atelier over te nemen. Toen Jean-François in 1873 stierf, werd Leopold bedrijfsleider van een groot atelier, dat in die periode onder meer het vermelde project van de Sint-Rombouts-kathedraal aan het uitvoeren was. Het atelier presenteerde zich op belangrijke tentoonstellingen en realiseerde veel projecten. Leopold bleef samenwerken met Edouard Dujardin tot diens dood in 1889. Daarna daalde de artistieke kwaliteit van de ontwerpen. Gaandeweg verminderde de vraag en de productie nam af. In 1907 verhuisde Leopold naar Elsene en werd het werkhuis in Mechelen gesloten. Hij stierf in 1911.

Het bezoek van Maria aan Elisabeth. Detail van een karton met de voorstelling van twee scènes uit het leven van Maria voor de Rozenkranskapel (Mercierkapel). [Archief Atelier Pluys, 14]

Archief

Het tekeningenarchief-Pluys voor de Sint-Romboutskathedraal documenteert in ca. 280 stukken de volledige negentiende-eeuwse herbeglazing door het atelier. Bij de ontsluiting is getracht de kartons voor elk raamensemble per kapel, koor of dwarsbeuk samen te brengen. Van vader Jean-François bleven vier ensembles bewaard. De oudste kartons zijn ontwerpen voor een koorraam. Ze dateren uit 1843 en zijn reeds geschilderd en gesigneerd door kunstschilder Edouard Dujardin. De tekeningen voor het grote monumentale transeptram in de noordelijke dwarsbeuk van de kerk dateren van 1860 en zijn de laatste stukken die aan vader Pluys kunnen worden toegewezen. Vermeldenswaard zijn ook de voorontwerpen en uitvoeringstekeningen voor het koorgestoelte van de kerk die hij in 1856 tekende. Dat gestoelte is, zoals stempels van het atelier op de documenten bevestigen, uitgevoerd door het Leuvense atelier van de gebroeders Goyers.

Na de dood van zijn vader in 1873 nam Leopold dat grote project dus over tot de voltooiing ervan in 1891. Hij startte in de Sint-Romboutskathedraal met de realisatie van het transeptram in de zuidelijke dwarsbeuk. Nadien zou hij nog zes kapellen in de kooromgang beglazen waarvan al de ontwerpen in het archief terug te vinden zijn. Voor twee kapellen zijn naast de vele kartons, ook presentatietekeningen bewaard die een beeld geven van hun volledige beglazing.

Zoals vermeld, bevat het archief hoofdzakelijk kartons, gedetailleerde ontwerpstekeningen op uitvoeringsgrootte. Voor de transeptramen, die ongeveer 18 op 9 meter groot zijn, gaat het dus om zeer grote stukken die bestaan uit diverse stroken aan elkaar gelijmde vellen papier. Heel uitzonderlijk en uniek is dat de meeste kartons volledig zijn ingekleurd. Daardoor hebben ze een uitgesproken schilder kunstig karakter en een hoge artistieke waarde. Meestal is dat voor dat type tekeningen niet het geval en worden de te gebruiken kleuren slechts door codes op de documenten aangeduid. Wellicht is dat te verklaren door de samenwerking met kunstschilder Edouard Dujardin, die veel van de bewaarde kartons realiseerde.

Het grootste deel van de glasramen die het atelier Pluys realiseerde in de Sint-Romboutskathedraal, werd in 1914 tijdens een Duits bombardement op Mechelen vernield en nadien vervangen door werk van andere glazeniers. Daardoor is dit archief van een uitzonderlijk kunsthistorisch belang en getuigt het van dat unieke en grootschalige project van het atelier Pluys. Voor de studie van de negentiende-eeuwse glazenierskunst is dit geheel uiterst waardevol. Het werpt een licht op ambachtelijke, zowel als artistieke elementen, op de keuze en interpretatie van de iconografie en op de gebruikte technieken, composities en kleuren.

Naast documenten uit het atelier Pluys bevat het archief enkele kartons uit het atelier van glazenier Edouard Steyaert (1868-1932) en enkele plannen van de architecten Henri Meyns en Simon Van Craen (1900-1967), die beiden in de Sint-Romboutskathedraal werkzaam zijn geweest.

Het archief is recentelijk geordend en beschreven in scopeArchiv, schoongemaakt en volledig herverpakt in zuurvrije materialen. Door de uitzonderlijke grootte van de stukken en hun fragiel karakter zal raadpleging ervan alleen na afspraak en onder begeleiding van een medewerker van KADOC kunnen gebeuren.

Detail van een karton met de voorstelling van de verering van het Eucharistisch Hart van Jezus voor de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Zellaer. [Archief Atelier Pluys, 156]

DE CHRISTENDEMOCRATISCHE IDENTITEIT

Internationale workshop

Godfried Kwanten

Christendemocraten in België en elders krijgen weleens het verwijt dat ze over geen duidelijke ideologie, geen ‘groot verhaal’ beschikken. Decennialange deelname aan coalitie-regeringen zouden hen van hun ideologische uitgangspunten hebben vervreemd en maakten van hen ‘machtspolitici’, pragmatische ‘loodgieters’. Een internationale workshop boog zich op 14 en 15 november in Leuven over de eigenheid van de christendemocratische identiteit in historisch perspectief. De deelnemers zochten onder andere een antwoord op de vraag welke gemeenschappelijke elementen we vanaf 1945 aantreffen in de ideologie van diegenen die zichzelf als christendemocratisch bestempelden en aansluiting zochten bij een internationaal christendemocratisch samenwerkingsverband.

Civitas. Forum of Archives and Research on Christian Democracy

De workshop was het eerste publieke initiatief van een nieuw samenwerkingsverband met de naam ‘Civitas. Forum of Archives and Research on Christian Democracy’. In Civitas slaan KADOC-KU Leuven, de Duitse Konrad-Adenauer-Stiftung (Sankt Augustin-Berlin) en het Italiaanse Istituto Luigi Sturzo (Rome) de handen in elkaar. Bedoeling is informatie uit te wisselen over bronnenmateriaal, een gemeenschappelijke website inclusief databanken te bouwen, onderzoek op te zetten, de resultaten daarvan te publiceren en jaarlijks een workshop te organiseren. Civitas presenteert zich als een wetenschappelijk, onafhankelijk en open samenwerkingsverband. Instellingen die christendemocratische archieven beheeren en/of wetenschappelijk onderzoek verrichten op dat domein, kunnen zich aanmelden als partner. Civitas wordt beheerd door een bestuur; in de schoot van het Forum zullen o.a. een comité van archivariissen en een comité van onderzoekers actief zijn.

Voor de eerste Civitas-workshop verzamelden een dertigtal onderzoekers - een mengeling van jonge vorsers en gevestigde waarden - zich in het sfeervolle kader van het Iers Instituut in Leuven. Hun

uiteenzettingen betroffen de grote christendemocratische beginselen en hun weerslag op de partijprogramma's sinds de Tweede Wereldoorlog in West-Europa. Verder richtten zij hun aandacht op - voor de ontwikkeling van die ideologie - cruciale factoren als de historische context en de inbreng van christendemocratische denkers en politici. Ten slotte presenteerden zij specifieke ideologische ontwikkelingen in een aantal landen.

Beginnelsen en programma's

Wat de centrale uitgangspunten van de christendemocratie betreft, verkende Rosario Forlenza (New York University) het begrip 'das Abendland', een veel gehanteerde term in katholieke milieus voor en na de Tweede Wereldoorlog. Daarmee beschikte de jonge christendemocratie over een begrip om haar eigen 'derde weg' mee aan te duiden. De term sloeg immers op een Europese supranationale en symbolische ruimte, een alternatief voor de kapitalistische Verenigde Staten en de bolsjewistische Sovjet-Unie. Die eigen ruimte was antisocialistisch, antikapitalistisch en 'organisch' van aard. Katholieken verwezen daarbij graag naar een geïdealiseerd pre-modern Europa.

In dat concept was geen plaats voor totalitarisme van links of rechts of van nationalisme. Alleen een parlementaire democratie kon een 'integrated society' tot stand brengen met de noodzakelijke vrijheid, orde en hiërarchie. Een 'edel' en 'superieur' supranationalisme moest in de plaats treden van een gevaarlijk nationalisme. Forlenza beklemtoonde dat dergelijke abstracte denkbeelden wel degelijk hun invloed hadden op bijvoorbeeld het Europese integratiestreven en de reële politiek van de naoorlogse

Anticommunistische affiche van de CVP voor de parlementsverkiezingen van 26 juni 1949. [KCC454]

christendemocraten. Steven White (Mount St. Mary's University, Emmitsburg) maakte in zijn lezing het anticommunisme van de naoorlogse christendemocratie zeer concreet. Hij beschreef de gezamenlijke inspanningen (politiek, economisch, ideologisch) van de Italiaanse premier (1945-1953) en christendemocratisch boegbeeld Alcide De Gasperi en de VS-ambassadeur James Clement Dunn om het post-fascistische Italië te stabiliseren en te democratiseren. De VS-administratie beschouwde de Italiaanse christendemocraten als dé aangewezen partners om in Zuid-Europa een dam op te werpen tegen het communisme.

Paolo Tedeschi (University of Milan) maakte een sprong in de tijd van twintig jaar. Hij belichtte de grote, symbolische én reële, betekenis die de christendemocraten hechtten aan de invoering van een gezamenlijke Europese munt. Die zou een eigen Europees sociaaleconomisch model kansen geven en hun einddoel, een Europese politieke unie, dichterbij brengen. In het Comité-Werner - Pierre Werner was premier en minister van Financiën in Luxemburg - zetten de christendemocraten in het begin van de jaren 1970 alles op alles om een centrale munt ingang te doen vinden. Hun inspanningen zouden in de kiem worden gesmoord door de economische crisis. De euro werd voor bijna dertig jaar in de wachtkamer gezet, ook al zou Leo Tindemans in zijn befaamd Europees rapport van 1976 opnieuw de euro presenteren als motor en sluitsteen van een Europese unie.

Gast spreker Werner Fasslabend, oud-minister van Defensie in Oostenrijk, schuwde de delicate wisselwerking tussen religie/kerken en politiek/overheid niet. Politiek en politici hadden volgens hem nood aan religieus geïnspireerde waarden, ook en zelfs meer dan ooit in geseculariseerde tijden. Het naoorlogse succes van de christendemocratie schreef hij toe aan de behoefte bij de burgers aan een gematigde centrumpartij met een op waarden gefundeerd programma. Dat laatste sproot volgens hem voort uit een specifiek christelijke visie op de menselijke persoon. Principes als personalisme, solidariteit, subsidiariteit, verdraagzaamheid en duurzaamheid lagen in het verlengde van die visie. Fasslabend betoogde verder dat christendemocraten steeds een genuanceerd discours brachten, waarbij rechten aan plichten werden gekoppeld en vrijheid aan verantwoordelijkheid. Ook in tijden waarin het Europese model - o.a. op sociaal-economisch vlak - onder druk kwam door de opkomst van Zuid-Amerikaanse, Afrikaanse en Aziatische tijgers, moest volgens hem Europa het eigen waardesysteem blijvend benadrukken. De Europese Volkspartij had haar tien basisprincipes in Boekarest (2012) alvast uitgeschreven en bevestigd in een publiek manifest.

Historische context en inspirerende figuren

De door christendemocraten gehanteerde beginselen en zeker hun concretisering in de politieke praktijk was - zo bleek uit de lezin-

gen - aan veranderingen onderhevig onder invloed van de tijdscontext. De naoorlogse periode en de Koude Oorlog vormden een vruchtbare voedingsbodem voor de christendemocratische ideeën over de representatieve democratie, over de derde weg in het centrum, over economische groei en sociale rechtvaardigheid en over de nood aan Europese integratie. De economische crisis vanaf de jaren 1970 en de val van de Muur zetten veel van die vanzelfsprekendheden op de helling (Marialuisa-Lucia Sergio, Istituto Luigi Sturzo, Rome). Tegelijk boden er zich na 1989 ook kansen in de voormalige Oostbloklanden. Daar werden talrijke zusterpartijen opgericht, mee omdat kerken en christelijke sociale organisaties vaak al een voedingsbodem hadden gecreëerd in hun oppositie tegen de communistische regimes. Samen met de verruiming met conservatieve partijen bezorgde die stichtingsgolf de christendemocratische familie (verenigd in de Europese Volkspartij) een overwicht in het geïnstitutionaliseerde Europa. Tegelijk zette ze echter ook de ideologische homogeniteit van die formatie zwaar onder druk.

In de uiteenzettingen vielen ook de namen van een aantal filosofen en politici die hun stempel drukten op de christendemocratische ideologie: de Fransen Emmanuel Mounier, Jacques Maritain en Robert Schuman, de Italianen Luigi Sturzo en Alcide De Gasperi, de Duitser Konrad Adenauer en de Belgen Robert Houben, Leo Tindemans en Wilfried Martens. Hun precieze inzichten en bijdrage tot de christendemocratische identiteit kwamen evenwel slechts zijdelings aan bod.

Nationale evoluties

In het laatste luik van de workshop kregen specifieke *nationale* ontwikkelingen in de christendemocratische identiteit en ideologie de aandacht.

Volgens Bernhard Altermatt (University of Fribourg) was de Zwitserse christendemocratische CVP/PDC jarenlang een gematigde centrumpartij die vaak met traditionele liberalen een centrum-rechtse meerderheid vormde en een belangrijk factor van stabiliteit en continuïteit was. Dat meer populistisch gedreven partijen in het actuele Zwitserse politieke klimaat voor polarisering zorgden, plaatste de christendemocraten, zoals elders, voor moeilijke strategische en ideologische uitdagingen.

Natalia Urigüen en Lourdes Lopez (Universidad nacional de Educacion a Distancia, Spanje) bespraken de redenen waarom er in een katholiek land als Spanje toch nooit een christendemocratische partij actief was geweest. Zij wezen onder andere op de immer veranderende verhoudingen tussen kerk en staat en de extreme vluchtigheid van politieke formaties. Toch zijn een aantal christendemocratische politici en de banden met buitenlandse christendemocratische partijen bepalend geweest voor de Spaan-

Affiche van de CDU
van Helmut Kohl
voor de Europe-
se verkiezingen
van 17 juni 1984.
[KCA7486]

se politiek. Wat die eerste invloed betreft, wezen ze op de aanwezigheid van christendemocraten in de grote centrumrechtse formaties Union de Centro Democratico (1976-1989) en Partido Popular (na 1989). Die partijen onderhielden ook nauwe contacten met onder andere de Duitse CDU. Hun statuten en programma's bevatten trouwens verwijzingen naar christendemocratische beginselen, naast meer reformistische en liberale principes.

De visie en houding van de Nederlandse christendemocraten tegenover de liberale, representatieve democratie werd ontleend door Hans-Martien ten Napel (Leiden University). Zijn uitgangspunt was dat confessioneel geïnspireerde partijen bij hun start op het einde van de negentiende eeuw bijzonder veel moeite hadden om de uitgangspunten (gelijke rechten, individuele vrijheid, scheiding kerk-staat) van de liberale democratie te aanvaarden. Ook nog na 1945 oordeelden ze dat er in een democratie, naast rechtstreeks verkozenen, ook plaats moest zijn voor een vertegenwoordiging van sociale organisaties als gezinsbewegingen en vakbonden. De afgelopen decennia was - onder andere onder invloed van het Tweede Vaticaans Concilie - de aanvaarding door christendemocraten van de representatieve democratie een voldongen feit.

In Frankrijk, zo stelde Laurent Ducerf (Lyon III), waren het adjectief christendemocratisch en iedere verwijzing naar religie absoluut taboe, gezien de strikte scheiding tussen publieke ruimte en religie sinds de Franse Revolutie. De Mouvement républicain populaire beschouwde zijn ideologie niet als een kleurloze mengeling van conservatieve en progressieve beginselen, maar als

een origineel pakket van filosofische en sociologische ideeën over mens en samenleving. Daarbij werd iedere verwijzing naar religieuze inspiratie angstvallig vermeden.

Philip Lerch (Universität Bonn) analyseerde in detail de aanwending door de Duitse christendemocraten van het subsidiariteitsbeginsel. Het liet een verzoening toe tussen individuele vrijheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid. Hij trof dat principe zowel aan op lokaal vlak in het voor de CDU heilige principe van gemeentelijk zelfbestuur, als op Europees niveau in de promotie van de idee van federalisme en verscheidenheid.

Jacobo Cellini (Scuola Normale Superiore di Pisa / KADOC-KU Leuven) belichtte de uiterst idealistische visie van de Italiaanse minister van Buitenlandse Zaken en regeringsleider Aldo Moro (1916-1978) op Europa en de rol die een verenigd Europa moest spelen in de internationale verhoudingen. Cellini bestempelde die visie als universalistisch en verwant met standpunten van katholieke denkers en kerkelijke leiders. Kleine entiteiten, vertrekkend van het familieverband, kregen volgens Moro hun voltooiing in een grotere eenheid. De Europese integratie was daar de bekroning van. Ze zou zorgen voor evenwicht in de Oost-West betrekkingen en zou vrede, samenwerking en sociale rechtvaardigheid bevorderen, onder andere in de relatie met het Zuiden.

Alle lezingen werden gevolgd door geanimeerde discussies. Het aanvoelen was dat waardevolle nieuwe inzichten waren aange-reikt en aanzetten waren gegeven tot verder onderzoek. Bepaalde aspecten, zoals de relatie tussen ideologie en programma's van christendemocraten enerzijds en hun reële beleid anderzijds, kwamen minder uit de verf. Nieuwe workshops in Civitasverband werden al aangekondigd. In Berlijn staan in 2014 de christendemocratische netwerken in de context van de Europese integratie op het programma en in Rome in 2015 de genderaspecten in de christendemocratie. We houden u op de hoogte.

THE PIOUS SEX

NIEUWE KADOC-PUBLICATIE

Vrouwen werden vaak omschreven als 'het vrome geslacht'. Zij waren als vanzelfsprekend religieus ingesteld. Dat hoorde als het ware tot hun DNA. Die band tussen religie en het vrouwelijk geslacht werd vooral in de lange negentiende eeuw geponeerd. Het gaat duidelijk om een 'constructie', die de man bij voorbaat als niet-religieus omschreef. Wat deze 'feminiseringsthese' betekent en hoe ze tot stand kwam, wordt onder-

zocht in *The Pious Sex. Catholic Constructions of Masculinity and Femininity in Belgium, c. 1800-1940*. Dat doctoraat van historica Tine Van Osselaer verscheen in de reeks KADOC Studies on Religion, Culture & Society.

Meer informatie over de rijke inhoud van dit boek en bestelmogelijkheden vindt u in bijgevoegde folder.

DER KANAL
ENGLAND. SÜDKÜSTE
LIZARD HEAD
BIS
START POINT

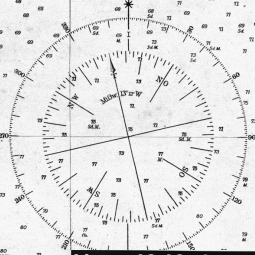
MASSSTAB 1:150000
HÖHEN UND TIEFEN IN METERN

Tiefenangaben beziehen sich auf ungefähr Springtidenwasser
Abkürzungen und Zeichen siehe Karte Nr. 1
Milevermessung für 1936
Älteste Ablesung 17

GRUNDLAGEN
Für das Landgebiet: ...
Für das Seengebiet: ...

Richtung und Stärke der Geschwindigkeiten

Strom	Stärke	Richtung
1. Tide	1.2	135°
2. Tide	1.2	135°
3. Tide	1.2	135°
4. Tide	1.2	135°
5. Tide	1.2	135°
6. Tide	1.2	135°
7. Tide	1.2	135°
8. Tide	1.2	135°
9. Tide	1.2	135°
10. Tide	1.2	135°
11. Tide	1.2	135°
12. Tide	1.2	135°
13. Tide	1.2	135°
14. Tide	1.2	135°
15. Tide	1.2	135°
16. Tide	1.2	135°
17. Tide	1.2	135°
18. Tide	1.2	135°
19. Tide	1.2	135°
20. Tide	1.2	135°
21. Tide	1.2	135°
22. Tide	1.2	135°
23. Tide	1.2	135°
24. Tide	1.2	135°
25. Tide	1.2	135°
26. Tide	1.2	135°
27. Tide	1.2	135°
28. Tide	1.2	135°
29. Tide	1.2	135°
30. Tide	1.2	135°
31. Tide	1.2	135°
32. Tide	1.2	135°
33. Tide	1.2	135°
34. Tide	1.2	135°
35. Tide	1.2	135°
36. Tide	1.2	135°
37. Tide	1.2	135°
38. Tide	1.2	135°
39. Tide	1.2	135°
40. Tide	1.2	135°
41. Tide	1.2	135°
42. Tide	1.2	135°
43. Tide	1.2	135°
44. Tide	1.2	135°
45. Tide	1.2	135°
46. Tide	1.2	135°
47. Tide	1.2	135°
48. Tide	1.2	135°
49. Tide	1.2	135°
50. Tide	1.2	135°
51. Tide	1.2	135°
52. Tide	1.2	135°
53. Tide	1.2	135°
54. Tide	1.2	135°
55. Tide	1.2	135°
56. Tide	1.2	135°
57. Tide	1.2	135°
58. Tide	1.2	135°
59. Tide	1.2	135°
60. Tide	1.2	135°
61. Tide	1.2	135°
62. Tide	1.2	135°
63. Tide	1.2	135°
64. Tide	1.2	135°
65. Tide	1.2	135°
66. Tide	1.2	135°
67. Tide	1.2	135°
68. Tide	1.2	135°
69. Tide	1.2	135°
70. Tide	1.2	135°
71. Tide	1.2	135°
72. Tide	1.2	135°
73. Tide	1.2	135°
74. Tide	1.2	135°
75. Tide	1.2	135°
76. Tide	1.2	135°
77. Tide	1.2	135°
78. Tide	1.2	135°
79. Tide	1.2	135°
80. Tide	1.2	135°
81. Tide	1.2	135°
82. Tide	1.2	135°
83. Tide	1.2	135°
84. Tide	1.2	135°
85. Tide	1.2	135°
86. Tide	1.2	135°
87. Tide	1.2	135°
88. Tide	1.2	135°
89. Tide	1.2	135°
90. Tide	1.2	135°
91. Tide	1.2	135°
92. Tide	1.2	135°
93. Tide	1.2	135°
94. Tide	1.2	135°
95. Tide	1.2	135°
96. Tide	1.2	135°
97. Tide	1.2	135°
98. Tide	1.2	135°
99. Tide	1.2	135°
100. Tide	1.2	135°

Maart 1946 hoogschatting
van priesterroepingen
in het gezin
de meest geteisterde Missie

[KCA2099]

INTERESSANT, DIE ACHTERKANT!

Luc Vints

Wat is er nu zo boeiend aan de achterkant van een affiche? Het gaat altijd om een witte of lichtge/verkleurde 'vlakke' waarop soms wat aantekeningen staan; we kunnen er met een zacht potlood in de linkerbovenhoek het exemplaarnummer op schrijven. Altijd? Niet altijd.

Onlangs verwierven we een hele lading affiches van de Bonden van het Heilig Hart, sinds 1945 Kerk en Wereld. Hun zogenaamde 'maandintenties' verschenen vanaf het einde van de jaren dertig tot in het eerste decennium van deze eeuw, ook tijdens de Tweede Wereldoorlog. Omdat papier toen een schaars goed was, werden de affiches in het laatste oorlogsjaar 1944 gedrukt op stafkaarten van Engeland die bestemd waren voor het Duitse leger. Met zwarte inkt of een lijnenpatroon waren ze zo goed als onleesbaar gemaakt. Dat bleef ook zo na de bevrijding en duurde zelfs tot eind 1948. Het onleesbaar maken hield slechts aan tot midden 1945, toen de oorlog hier echt was afgelopen. De kaarten tonen vooral de Engelse kusten; ze zijn vrij gedetailleerd op schaal 1cm/1km of 1½km. Voor de Engelse afstandsmaten is er een concordantielijst naar onze maateenheid. Op een paar staan zelfs een hakenkruis en de woorden 'Nur für Dienstgebrauch'. In 1948 zijn de Duitse kaarten blijkbaar op. De drukker schakelde toen over op Amerikaanse kaarten van Duitsland, in 1944 gemaakt door de US Army, even gedetailleerd, met een Duits-Engelse legende.

Geboeid door deze 'interessante achterkanten' ging ons een licht op. We hadden in onze collectie toch al enkele Inderdaad, enkele, waaronder een van de mooiste (en interessantste) affiches die op KADOC worden bewaard: die van de pas opgerichte CVP voor de parlamentsverkiezingen van 1946. Met de slogan 'Wie zal het land wederopbouwen?' en met een jongeman die België torst en met zijn voeten in de puinen van een stad staat, ging de jonge partij met succes naar de kiezer. Die affiche (net zoals haar Franstalige tegenhanger) is gedrukt op een Duitse kaart van Engeland, meer bepaald van de Zuid-Engelse stad Portsmouth en het eiland Wight [zie de cover van deze nieuwsbrief]. De stad werd tijdens de oorlog hevig gebombardeerd. Er vielen bijna duizend doden en drieduizend gewonden. De stad moest na de oorlog grondig worden heropgebouwd. Evenwel niet door de CVP.

ODIS-DATABANK

Vertrouwd instrument in een nieuw en ruimer jasje

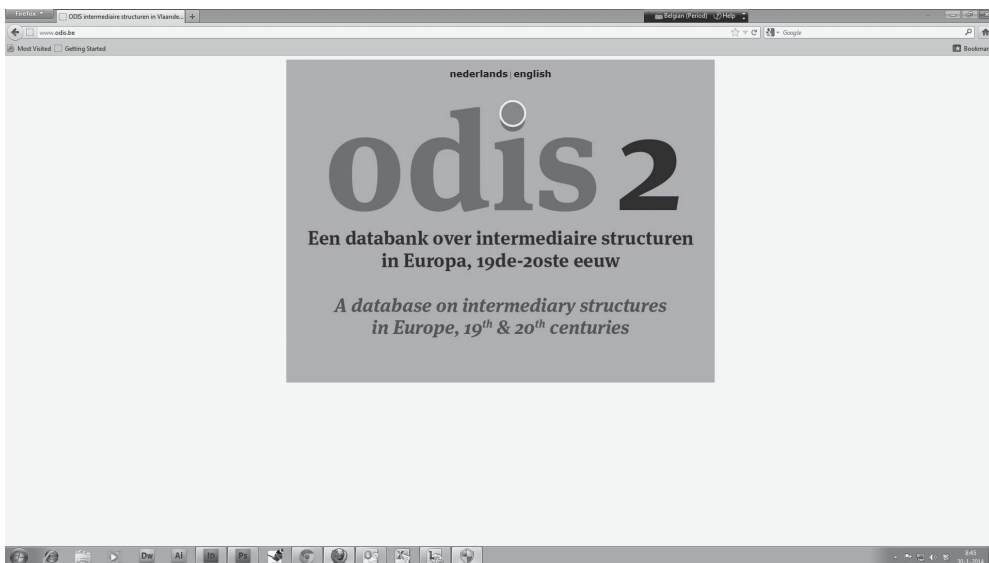
Joris Colla en Peter Heyrman

Op 29 november 2013 werd in het Vlaams Parlement in Brussel de vernieuwde ODIS-databank gelanceerd. De bijeenkomst markeerde ook een jubileum: exact 10 jaar geleden werd het apparaat op diezelfde plaats plechtig in werking gesteld. ODIS is ondertussen goed bekend bij het Vlaamse publiek en wordt ingezet door tal van erfgoed- en onderzoeksinstituten. ODIS ondersteunt de ontsluiting van het bewaarde erfgoed en de dienstverlening in en buiten de leeszaal. Erfgoedconsulenten gebruiken de databank om in situ bewaard erfgoed te registreren en de context ervan te documenteren. ODIS-gegevensreeksen en -analyses ondersteunen diverse onderzoeksprojecten. Dankzij de vernieuwing van het apparaat worden die vele functies nog beter ondersteund. Maar de meertaligheid van de nieuwe interface en de bredere (West-Europese) reikwijdte van de thesauri en keuzelijsten openen voor de databank ook een internationale toekomst. Op het 'launch event' in Brussel werd daarover grondig van gedachten gewisseld.

Een terugblik op 10 jaar ODIS

De webdatabank ODIS biedt een duurzame kennisverzameling en ondersteunt zo het onderzoek naar de geschiedenis van het middeleeuw. Jan De Maeyer, voorzitter en afgevaardigd beheerder van ODIS vzw, maakte dat onmiddellijk duidelijk in zijn inleiding. Heel verschillende (oude en nieuwe) dataseries worden in de databank samengebracht, met elkaar verbonden en online ter beschikking gesteld. Het apparaat kon in 2000-2003 worden gebouwd dankzij de steun van het Vlaams Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO-Max Wildiers). Vier belangrijke Vlaamse private archief- en onderzoeksinstituten sloegen de handen in elkaar: ADVN, Amsab-ISG, KADOC-KU Leuven en Liberaal Archief. Hun project kreeg de steun van wetenschappelijke promotoren uit de belangrijkste Vlaamse universiteiten.

Deze samenwerking werd in 2006 verankerd door de oprichting van de vzw ODIS. De volgende jaren sloten tal van nieuwe partners aan, bijvoorbeeld het Centrum Vlaamse Architectuurarchieven

Homepage van
ODIS 2.

(CVAa), het Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel (AMVB), het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC), het Protestants-Evangelisch Archief- en Documentatiecentrum (Evadoc) en het Universiteitsarchief KU Leuven. Al die organisaties werken samen in één technische omgeving, maar kiezen hun eigen invalshoek en werken er aan specifieke datapakketten.

ODIS faciliteert de kruisbestuiving tussen erfgoedzorg en wetenschappelijk onderzoek. Dat leidt tot interessante resultaten. De kwaliteit van het historisch onderzoek over de intermediaire structuren wordt versterkt, net als de bekendheid van hun documentair erfgoed. Vaak gebruiken studenten en vorsers ODIS als een encyclopedie. Ze vinden er duidelijke en betrouwbare organisatorische en biografische gegevens. Maar ze stellen ook de exhaustieve referenties naar archieven, periodieke publicaties en andere (online-) bronnen op prijs. Sinds de officiële start in november 2003 is de bekendheid van het apparaat snel toegenomen. In 2012 werd ODIS geraadpleegd door meer dan 106.000 lezers, die samen nagenoeg 620.000 steekkaarten consulteerden.

Vernieuwing van ODIS dankzij de Vlaamse Herculesstichting

Na tien jaar intensief gebruik was ODIS vanzelfsprekend toe aan een grondige renovatie. Wilde de databank aansluiten bij de moderne webtechnologie, dan moesten niet louter de hard- en software worden vernieuwd, maar dienden ook de interfaces te worden aangepakt. Ondertussen werd het ODIS-consortium ook aangespoord om de reikwijdte van het apparaat te verbreden, zowel thematisch als geografisch. Verschillende onderzoeksgroepen wilden ODIS immers inzetten om specifieke internationale netwerken en fenomenen in kaart te brengen en te bestuderen. In 2009 ging daarom een grondig vernieuwingsproject van start. Die

investering was enkel mogelijk dankzij de steun van de Herculesstichting, het Vlaams agentschap voor de financiering van onderzoeksinfrastructuur. Het resultaat werd op de studiedag in Brussel met gepaste trots toegelicht door Joris Colla en Stephan Pauls, de twee centrale projectmedewerkers.

De nieuwe ODIS-databank, in de wandelgangen veelal betiteld als ODIS-2 of ODIS-Hercules, overtreft immers haar voorganger door een breed aanbod van nieuwe componenten en functionaliteiten. Ze laat toe om gegevens samen te brengen over organisaties, personen en families die in het middenveld actief waren, gebeurtenissen en gebouwen uit hun geschiedenis en periodieken en archieven die cruciaal zijn om dat alles te onderzoeken. Al die entiteiten kunnen met elkaar worden verbonden, wat gedetailleerde verwijzingen en analyses mogelijk maakt.

Het apparaat werd ook door en door internationaal. Naast de Nederlandstalige interface van ODIS, kunnen er nu ook steekkaarten worden aangemaakt in het Engels. In de toekomst kunnen op een eenvoudige manier ook anderstalige interfaces worden gecreëerd. ODIS-2 biedt uiteenlopende keuzelijsten en thesauri, gebaseerd op internationale normen en toegespitst op de historische context van de belangrijkste West-Europese landen. De nieuwe databank laat toe om de datareeksen diepgaander te analyseren en ze ook ruimtelijk weer te geven. Bovendien beschikt ODIS nu over de noodzakelijke instrumenten om meer en duurzame verbindingen te leggen naar andere online-instrumenten. Zo wordt de databank ook meer en meer een informatieknoppunt voor de geschiedenis van het middenveld.

Partners aan het woord

Na de voorstelling en demonstratie van het nieuwe apparaat schoven een aantal instellingen aan tafel die deel uitmaken van de ODIS-gebruikersgroep. Sofie De Caigny (CVAa), Koen De Scheemaeker (ADVN), Gerrit Vanden Bosch (Archief Aartsbisdom Mechelen-Brussel), Donald Weber (Amsab-ISG) en Walter Ysebaert (VUB en Liberaal Archief) vertelden over hun ervaringen met ODIS, over de dataseries die ze beheren en de projecten die op stapel staan. Ondanks de uiteenlopende trajecten die ze in samenwerking met ODIS bewandelen en de eigen accenten die ze leggen bij de gegevensinvoer, konden toch ook heel wat punten van overeenstemming worden gevonden.

Zo wezen alle panelleden op de cruciale rol die ODIS speelt bij de ontsluiting van hun erfgoed en bij het snel en adequaat verstrekken van contextuele informatie. De samenwerking van heel diverse gemeenschappen in het apparaat is beslist vruchtbaar. Ook het feit dat het apparaat toelaat om gegevens in een breder verband te plaatsen en de versnippering van informatie tegengaat, wordt als een belangrijke meerwaarde ervaren. De deelnemers toonden

zich ten slotte enthousiast over de vele extra mogelijkheden die de nieuwe databank biedt voor hun uiteenlopende erfgoed- en onderzoeksprojecten.

Zicht op de aanwezigen bij de lancering van ODIS 2 in het Vlaams Parlement op 29 november 2013.

Internationale netwerkanalyses

In de namiddag kwamen enkele internationale projecten aan bod die ODIS zullen inschakelen als dataplatform en werkinstrument. Xosé Manoel Núñez Seixas, hoogleraar aan de Ludwig-Maximilians-Universität in München, stelde het netwerk National Movements & Intermediary Structures in Europe voor. NISE wil vergelijkend onderzoek stimuleren naar de vele nationalistische bewegingen in Europa. Een internationaal-comparatieve studie van die bij uitstek regionaal verankerde bewegingen is niet vanzelfsprekend. NISE organiseert onderzoeksbijeenkomsten en realiseert publicaties. Om het studiewerk over het 'transnationalisme van het nationalisme' te ondersteunen worden in ODIS onder meer een bronnenoverzicht en een periodiekenrepertorium opgebouwd. Biografische en organisatorische dataseries worden er samengebracht.

Thomas Kroll van het Historisches Institut aan de Friedrich-Schiller-Universität in Jena ging in op de activiteiten van het onderzoeksnetwerk Encounters of European Elites in the 19th Century, onder leiding van Andrea Ciampani (Lumsa). Dat samenwerkingsverband wil de transnationale netwerking onder de (sociale, politieke, economische, wetenschappelijke ...) elites in Europa onder de loep nemen. Daarbij gaat de aandacht onder meer uit naar formele structuren waar leidende figuren uit diverse maatschappelijke segmenten elkaar konden vinden, zoals congressen of de meetings van internationale organisaties. Maar Kroll formuleerde ook de ambitie om de meer informele ontmoetingsplaatsen van die elitaire kringen in kaart te brengen, bijvoorbeeld kuuroorden, internationale culturele festivals en sportevenementen. Het samenbrengen en verbinden van bestaande dataseries over nationale en regionale elites in ODIS kan het onderzoek op dat terrein beslist vernieuwende wegen op sturen.

Historicus Christophe Verbruggen, verbonden aan de Onderzoeksgroep 'Sociale Geschiedenis na 1750' van de Universiteit Gent, stond stil bij de plannen van het netwerk 'TIC-Collaborative. A Virtual Research Environment for the Study of 19th- and early 20th-Century International Organisations and Congresses'. De in het kader van dat internationaal project opgebouwde gegevensreeksen (bijvoorbeeld over internationale organisaties, congressen...) zullen vanuit een eigen apparaat in de vernieuwde ODIS worden ingeladen.

Het netwerk Civitas: Forum of Archives and Research on Christian Democracy ten slotte, werd in Brussel voorgesteld door voorzitter en hoogleraar Hanns Jürgen Küsters van de Konrad-Adenauer-Stiftung in Sankt Augustin (Bonn). Ook bij dat in 2012 opgerichte open samenwerkingsverband is KADOC als partner betrokken. Het wil erfgoed- en onderzoeksinstellingen samenbrengen die collecties ontsluiten met betrekking tot de geschiedenis van de christendemocratie in Europa. Via haar webplatform zal Civitas toegang bieden tot de gegevensreeksen in ODIS over dat onderwerp. Opnieuw behelzen die zowel biografische als organisatorische informatie, gegevens over (internationale) evenementen, zoals congressen, en ten slotte en vanzelfsprekend ook veel heuristische referenties, bijvoorbeeld over archieven en periodieken.

Aandachtspunten voor de toekomst

De vier sprekers gingen achteraf in gesprek over de internationale 'roeping' van ODIS en de wijze waarop de databank een plaats kan veroveren binnen de snel groeiende Europese onderzoeksinfrastructuur voor de *digital humanities*. Het potentieel van het apparaat werd uitdrukkelijk erkend. Zo is ODIS bij uitstek geschikt om transnationale relaties en interacties te documenteren en internationale netwerken in kaart te brengen. De databank kan dan ook een belangrijke rol spelen bij het definiëren en beantwoorden van nieuwe onderzoeksvragen.

Maar de valorisatie van dat internationale potentieel vergt natuurlijk de nodige inspanningen van de diverse internationale partners en projecten. Hun gegevensreeksen moeten stap voor stap worden uitgebouwd. Zo moeten repertoria, catalogen en andere werkinstrumenten in ODIS worden ingebracht of met de databank worden verbonden. Prospectie naar gegevensbestanden die werden gerealiseerd in oudere onderzoeksprojecten, maar daarna werden vergeten, vormt een ander aandachtspunt. De bekendheid van ODIS in het buitenland kan zeker worden versterkt. Er zal dus moeten worden geïnvesteerd in communicatie en in de opleiding van nieuwe invoerdersgroepen. Ondertussen doen de huidige mogelijkheden van het apparaat al dromen van nog meer analytische functies en connecties, van automatische vertalingen en van allerlei tools die onderzoek kunnen ondersteunen.

Jan De Maeyer had het al aangegeven in zijn inleiding: ODIS blijft een *work in progress*. Een doordacht en toekomstgericht investeringsbeleid is noodzakelijk. De Leuvense hoogleraar en ingenieur Bart De Moor, voorzitter van de Herculesstichting, besloot de studiedag. De Herculesstichting juicht de grote inspanningen van de menswetenschappen toe om een eigen onderzoeksinfrastructuur te creëren en die in internationale netwerken in te zetten. Inter-universitaire samenwerking, de bouw van duurzame instrumenten en hun multifunctioneel gebruik worden aangemoedigd. De Moor prees de intersectorale aanpak van ODIS en gaf ook aan dat het apparaat beslist de kinderschoenen is ontgroeid.

Voor de beheerders van ODIS was de lancering van het nieuwe apparaat beslist een mijlpaal. De lof voor het geleverde werk en de hoopvolle perspectieven die de partners aanreikten, sterken hen in de overtuiging dat de databank verder moet worden ontwikkeld en kan groeien. Kortom, de tekentafel voor een ODIS-3 wenkt.

DR. HENK EN DR. PIETER!

2013 bleek voor het KADOC-onderzoek opnieuw een vruchtbaar jaar. Twee fundamentele onderzoeksprojecten konden worden afgerond met de succesvolle verdediging van een proefschrift.

Op 26 maart verdedigde KADOC-onderzoeksmedewerker Henk Byls zijn proefschrift *Rester catholique en France. Une histoire de l'encadrement religieux destiné aux migrants belgo-flamands du Lillois, de Paris et des campagnes françaises (1850-1960)*. Dat doctoraat is het resultaat van een door het FWO betaald onderzoeksproject dat in 2008 van start ging, met als titel *Religie, cultuur en alteriteit. Vlaams/Belgische migranten in Noord-Frankrijk en Parijs (1850-1960)*. Drie bestemmingsregio's werden onder de loep genomen: de Rijselse agglomeratie, de landbouwgebieden ten noorden van de Loire en de stad Parijs. Veel aandacht ging uit naar de rol van religieuze omkaderingsinitiatieven voor Vlaamse migranten in Frankrijk.

Nog in 2008 staken ASRO en KADOC (het Departement Architectuur, Stedenbouw

en Ruimtelijke Ordening van de KU Leuven) van wal met het onderzoeksproject *Engineering a New World. The Role of Engineers in Modern Society, 1830-1914*. Ook dat fundamenteel studietraject kon in 2013 worden afgesloten. KADOC-medewerker Pieter Raymaekers verdedigde op 22 oktober een proefschrift met de sprekende titel *Makers van een nieuwe wereld. De socioprofessionele geschiedenis van ingenieurs in België (1850-1914)*. Zijn ASRO-collega Willemijne Linssen had haar 'meesterproef' (*Engineers in Belgium 1830-1865. Archaeology of a Profession*) al op 24 september afgelegd. Beide syntheses bieden samen een indringend beeld van het Belgische ingenieursberoep tijdens de negentiende eeuw. De maatschappelijke positie van de ingenieur staat daarbij centraal. Een systematische blik op de ontwikkelingen in Engeland, Frankrijk en Duitsland laat toe om de ontwikkelingen van het Belgische ingenieursberoep beter te begrijpen en te verklaren.

Van harte proficiat aan deze kersverse doctores.

50 JAAR DAMIAANACTIE

50 AFFICHES

Tentoonstelling

Luc Vints

Damiaanactie sensibiliseert al vijftig jaar lang tegen lepra en tuberculose. Die halve eeuw laat ook haar sporen na in het erfgoed dat KADOC bewaart. Brochures, lessenreeksen, een spel, en natuurlijk affiches, vijftig in totaal. Ze roepen op om samen met Damiaanactie mensen te helpen hun lot in eigen handen te nemen en hun zo hun waardigheid terug te geven. Die vijftig affiches toont KADOC tot 29 maart in zijn pandgangen.

Lepra is in onze contreien al sinds de zeventiende eeuw verdwenen, maar slaat nog altijd toe in landen als Congo en India. Pater Damiaan maakte ze voor ons opnieuw zichtbaar. In zijn spoor stapten dokter Frans Hemerijckx en de Franse journalist en schrijver Raoul Follereau. Zij vormen vandaag de inspiratiebronnen van Damiaanactie. Follereau lanceerde in 1954 de eerste Werelddag voor de Melaatsen, die sindsdien elke laatste zondag van januari in meer dan 150 landen plaatsvindt. In België gingen verschillende verenigingen op Follereaus oproep in. Ze bundelden in 1964 hun krachten in Damiaanactie - Les Amis du Père Damien (nu Action Damien). Al vijftig jaar voeren ze campagne voor hun strijd tegen lepra. Vanaf de jaren 1970 richten ze hun pijlen ook op die andere armoedeziekte, tuberculose.

50 jaar Damiaanactie, 50 affiches loopt tot 29 maart. De tentoonstelling is gratis toegankelijk elke werkdag van 9 tot 17 uur en op zaterdag van 9 tot 12.30 uur.

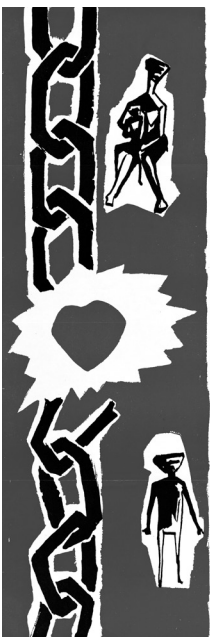

werelddag voor de

MELAATSEN

p.r. 4 6 2.5 0
werelddag voor de melaatsen - Brussel

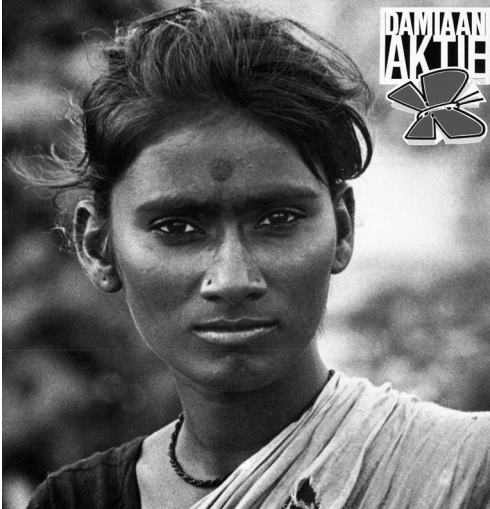

**wereld
dag
voor de
melaatsen**

100 F

**laatste
zondag
van
januari**

p.r. 462.50
brussel

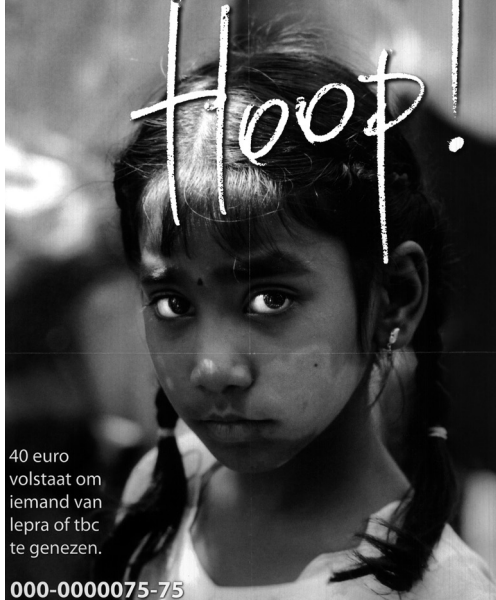

**DAMIAAN
AKTIE**

**U HAD GRAAG CIJFERS
OVER LEpra...**

prk 000-0000075-75

WERELDDAG VOOR DE MELAAATSEN. LAATSTE WEEKEND VAN JANUARI.

Hoop!

40 euro
volstaat om
iemand van
lepra of tbc
te genezen.

000-0000075-75
www.damiaanactie.be

**actie
damiaan**
Onverschilligheid doodt, Damiaanactie geneest

Affiches van
Damiaanactie uit
1964, 1967, 1988 en
2006.
[KADOC-KU Leuven]

MEER DAN OORLOG

De laatste weken is er niet naast *In Vlaamse Velden* te kijken. Deze sterk gehypete televisiereeks op Eén scoort hoge kijkcijfers en ook ik draag daartoe bij. De serie vertelt het verhaal van de Gentse gegoede doktersfamilie Boesman tijdens de Eerste Wereldoorlog. Door de ogen van de vijf gezinsleden zien we de impact van de oorlog, zowel in een stad als Gent als aan het front. Die keuze voor een burgerlijk perspectief lokte kritiek uit. De familie Boesman is verre van representatief. Arbeiders en boeren, het overgrote deel van de Belgische bevolking, zijn herleid tot een decor voor een oorlog die haast te mooi in beeld is gebracht.

Dat is niet het geval in de evenzeer en terecht geprezen roman *Oorlog en terpentijn* van Stefan Hertmans. Zelden heb ik de gruwel van de oorlog en de traumatische ervaringen in de IJzervlakte zo tastbaar beschreven gezien. Beter dan de televisiebeelden grijpen de woorden van Hertmans de lezer naar de keel. Die woorden komen deels uit twee schriftjes met herinneringen die Hertmans' grootvader, de arme schilderszoon, arbeider en frontsoldaat Urbain Martien (1891-1981), op hoge leeftijd neerschreef, 600 bladzijden in totaal.

Oorlog en terpentijn is echter veel meer dan een oorlogsverhaal, en dat wordt vaak vergeten. De pers focust vooral op de oorlogsjaren, die inderdaad ruim aan bod komen en die het leven van Urbain hebben getekend. Maar het boek biedt ook een 'mooie' inkijk in het Gent van voor de oorlog, maar niet de stad van de rijke burgers, maar de arme wijken. Daarbij komen, soms terloops, een aantal thema's aan bod waarover in KADOC al onderzoek is gevoerd en is gepubliceerd. Maar nu worden ze veel concreter. De vader van Urbain was 'kerkenschilder' en werkte onder meer voor de broeders van Liefde. Hij decoreerde zelfs hun klooster in Liverpool. Het arme gezin woonde aanvankelijk in de Gentse Heirniswijk en nadien in Sint-Amandsberg. Het kreeg er twee keer per week bezoek van enkele jongemannen van het Werk van Sint-Vincentius. "Soms kwamen ze gewoon een praatje maken, ze vroegen hoe de kinderen het op school deden, informeerden of er geen klachten waren en meestal brachten ze ook iets te eten mee." Of ze lieten op de keukentafel een kaartje achter "met daarop in blauwe stempelinkt gedrukt 'Goed voor 1 brood'". (p. 50-51)

Oorlog en terpentijn kan ik alleen maar aanbevelen, omdat Hertmans uit het egodocument van zijn grootvader de juiste toon weet te halen. Bovendien gaat het boek, ondanks de eenzijdige promotietaal, over veel meer dan de Eerste Wereldoorlog.

Luc Vints
